

Was de sociaaldemocratie ooit socialistisch?

een beschouwing over haar wezen

DAAD & GEDACHTE

De sociaaldemocratie en haar verhouding tot de bourgeoisie

Het is aan geen twijfel onderhevig dat nog steeds het sprookje opgeld doet, dat het de oude 'socialistische' beweging is geweest, die vooral in de beginperiode van haar bestaan heeft gevochten voor de belangen van de arbeidersklasse en er voor heeft gezorgd, dat de sociale wetgeving werd veroverd op het kapitalisme.

Nu valt het natuurlijk niet te ontkennen, dat het leven van de arbeiders vandaag de dag wel heel anders is dan bijvoorbeeld in de jaren rond 1900. In die periode namelijk werd er nog roofbouw gepleegd op de arbeidskracht, dat wil zeggen dat de arbeiders onder dusdanige omstandigheden leefden, dat zij er als het ware aan te gronde gingen. De arbeidstijden waren schrikbarend. Zestien tot achttien uren per dag was geen uitzondering. Tuberculose was dan ook een ziekte, die welig tierde onder de arbeiders. Ver voor hun tijd waren de arbeiders en arbeidersvrouwen versleten. Het gebruik van alcohol was zeer groot. Het was voor de arbeiders vrijwel de enige mogelijkheid hun ellendig lot een ogenblik te vergeten. Het is begrijpelijk dat daarin verandering moest komen. Bij een voortgaan van de roofbouw op de arbeidskracht zou de arbeidersklasse eraan te gronde gaan.

Het is dan ook daarom, dat alle strijd van die dagen gericht moest zijn op het verkrijgen van verbeteringen binnen het raam van het kapitalisme. Een strijd **tegen** het kapitalisme, **tegen** de maatschappelijke orde, was ondenkbaar. Revolutionaire strijd kan pas tot ontwikkeling komen, wanneer in een bepaalde maatschappijvorm de onderdrukte klasse al een dusdanige betekenis heeft gekregen, een dusdanige economische positie inneemt, dat de strijd die zij voert meteen tegen de be-

staande maatschappelijke orde is gericht. Elke actie, elk stuk strijd is dan meteen een aanslag op de macht van de heersende klasse. Daarvan kon in de jaren van de rooibouw op de arbeidskracht echter geen sprake zijn. Het kapitalisme stond zelf nog in zijn kinderschoenen en moest zijn groei- en bloeiperiode nog tegemoet gaan.

Men weet echter wat er met een akker gebeurt, waarop rooibouw wordt gepleegd. In het westen van de Verenigde Staten zijn grote vruchtbare gebieden in woestijnen herschapen door de rooibouw die erop gepleegd werd. Er was immers grond genoeg voor de pioniers van *'Het Westen'*. Was de grond uitgeput dan namen gewoon een nieuw stuk vruchtbare grond en begon daar van voren af aan. Welnu, zoals die vruchtbare gronden werden uitgeput, zo werd onder het opkomende kapitalisme ook de arbeidskracht van de arbeiders uitgeput. Wanneer dat proces zich echter volledig voltrokken zou hebben, dan zou er voor de ondernemers geen nieuwe klasse zijn geweest om die van voren af aan uit te putten. Dan zou er niet alleen sprake zijn geweest van een ondergang van de arbeidersklasse, maar ook van een ondergang van het kapitalisme. Het kapitalisme moet zich in vrije concurrentie kunnen ontplooien en dat was niet mogelijk met een arbeidskracht, die volkomen was uitgeput. Neen, daarvoor was nodig een arbeidersklasse, die zo gezond en welvarend mogelijk was; een arbeidersklasse, die een dusdanige beloning en dusdanige levensomstandigheden kreeg, dat zij in staat was haar arbeidskracht voortdurend te herstellen.

De meest vooruitstrevenden onder de bourgeoisie begrepen dan ook wel, dat zij bezig waren de kip met de gouden eieren te slachten. Het is dan ook daarom, dat de eerste voorstellen om tot een bepaalde arbeidswetgeving te komen, niet van socialistische zijde kwamen, maar van vertegenwoordigers van de bourgeoisie. Dat was niet alleen in Nederland het geval maar eveneens in het buitenland. Zelf vatte de bourgeoisie het bewoonbaar maken van het kapitalisme voor de arbeiders ter hand. Dit was een levensnoodzaak voor de bourgeoisie en het behoevde tevens de

arbeidersklasse voor de ondergang. Wat hier het belang was van het kapitalisme, was tevens het belang van de arbeiders.

Men denke echter niet dat het allemaal zo gemakkelijk ging. De structuur van het kapitalisme was toen volkomen anders dan nu. Van ordening was vrijwel geen sprake. De belangen lagen dan ook niet overal gelijk en het is begrijpelijk dat er verschillende ondernemers waren, die er niets van wilden weten dat er belangrijke hervormingen voor de arbeiders zouden worden doorgevoerd. Hun inzicht werd belemmerd door het directe belang. Zij waren blind voor **het algemeen belang** van het kapitalisme in zijn geheel. Het kapitalisme zou zich alleen maar verder kunnen ontplooiën indien die hervormingen wel zouden worden doorgevoerd. De meest vooruitstrevenden onder de bourgeoisie ijverden daarom voor hervormingen. Zo kwam in Nederland in 1874 dan ook een [kinderwet](#) tot stand waarbij arbeid van kinderen beneden twaalf jaar in fabrieken en werkplaatsen werd verboden. In 1886 werd door de Tweede Kamer besloten dit verbod te handhaven en tevens de arbeidsmogelijkheden voor kinderen beneden zestien jaar en voor vrouwen te beperken. Voorts bracht het kabinet [Röell-Van Houten](#), dat in 1897 aftrad, een [veiligheidswet](#) tot stand. Men ziet, reeds vóór er in Nederland van een echte arbeidersbeweging sprake was, had de bourgeoisie zelf reeds de eerste stappen op het pad van de sociale wetgeving gezet.

We zeiden reeds, dat dat niet alleen in Nederland het geval was. Inderdaad, ook in andere kapitalistische landen voltrok dat proces zich op eenzelfde manier. Het meest sprekende voorbeeld daarvan is Engeland, waar reeds in het midden van de 19e eeuw de fabriekswetten tot stand kwamen, wetten die de arbeidstijd en de pauzes in de fabrieken en werkplaatsen vastlegden. De overheid stelde zelf fabrieksinspecteurs aan, die op naleving van de voorgeschreven werktijden moesten toezien. Van een der fabrieksinspecteurs, namelijk [Leonard Horner](#), zegt Marx in het eerste deel van *'Het Kapitaal'*, dat hij *"onsterfelijke verdiensten voor de arbeidersklasse"* had.

Hoewel we gerust mogen aannemen, dat verschillende ondernemers begaan waren met het lot van de arbeidersklasse (tenslotte kwamen de meeste vooraan-

staande leden van de 'socialistische' beweging ook uit bourgeoiskringen), was dat toch niet de drijfveer die tot sociale hervormingen leidde. Niet het mededogen noch de christelijke naastenliefde deed de meest vooruitstrevende industriëlen ijveren voor opheffing van de roofbouw op de arbeidskracht. Hun drijfveer was slechts de honger naar winst. Marx zegt daarvan:

Indien het *Règlement Organique* van de Donauvorstendommen een positieve uitdrukking was van de geeuwhonger naar meerarbeid, dan zijn de Engelse fabriekswetten de negatieve uitdrukking van dezelfde geeuwhonger. Deze wetten beteugelen de drang van het kapitaal naar overmatige uitzuiging van de arbeidskracht door een gedwongen beperking van de arbeidsdag van staatswege, en wel door een staat, waarin kapitalist en landheer regeren. Afgezien van een dagelijks dreigender aanzwellende arbeidersbeweging, was de beperking van de fabrieksarbeid voorgeschreven door dezelfde noodzakelijkheid, die de guano uitstortte op de Engelse akkers. Dezelfde blinde roofgierigheid die in het ene geval de aarde uitput, had in het andere de levenskracht van het volk in de wortel aangetast. Periodiek optredende besmettelijke ziekten spraken hier even duidelijk als de afnemende lengtemaat van de soldaten in Duitsland en Frankrijk.¹

In die strijd voor de beëindiging van de roofbouw, voor sociale wetgeving en voor een gezonder en welvarender arbeidersklasse vond de vooruitstrevende industriële bourgeoisie de 'socialistische' beweging aan haar zijde. En dat was juist, dat willen wij hier nadrukkelijk vaststellen. Van een revolutionaire strijd kon in die periode geen sprake zijn, wel van een parlementaire strijd voor sociale hervormingen, voor een hoger levenspeil van de arbeidersklasse. Dat de oude 'socialistische' beweging daarvoor streed is haar alleen maar als een verdienste aan te rekenen, net zo goed als het een verdienste was van het vooruitstrevende deel van de bourgeoisie om daarvoor te ijveren.

Wat echter even nadrukkelijk moet worden vastgesteld is, dat die oude arbeidersbeweging **naast** en niet tegenover die vooruitstrevende bourgeoisie kwam te staan. De scheidslijn lag niet tussen enerzijds de bourgeoisie en anderzijds de arbeidersbeweging, nee, de scheidslijn lag tussen het vooruitstrevende deel van de bour-

geoisie en de oude arbeidersbeweging aan de ene zijde en het behoudende deel der bourgeoisie aan de andere zijde.

Wij hebben geen enkele reden om aan de betrouwbaarheid, de eerlijkheid en de goede bedoelingen van de partijleiders van de oude arbeidersbeweging van die tijd te twijfelen.

Het komt er echter niet op aan wat men denkt te doen, het komt niet aan op goede bedoelingen, het enige waar het op aankomt is wat men **doet**, wat men krachtens zijn positie in de samenleving **gedwongen** is te doen. En de oude 'socialistische' beweging, de sociaaldemocratie, vond zijn standplaats **niet tegenover** maar **naast** het kapitalisme. Zij werd de behartiger van zowel de arbeiders- als de kapitalistische belangen. Dat dit mogelijk was vond zijn oorzaak in het feit – zoals we reeds zeiden – dat de sociale hervormingen een noodzakelijkheid waren voor zowel de arbeiders als voor het ondernemersdom. En we kunnen daar gerust aan toevoegen, dat de belangen van de bourgeoisie ook bij de sociaaldemocratie altijd het zwaarst wogen. Als het ging om arbeidersmacht of bourgeoisie-macht, koos zij steeds de zijde van de bourgeoisie, zoals we later nog zullen aantonen. De gedachte, dat zij pas later de beweging is geworden die de klassenvrede tussen kapitaal en arbeid voorstond, is volkomen onjuist. Reeds in de beginperiode van haar bestaan deed zij herhaaldelijk een beroep op de arbeiders en op de bourgeoisie om de klassenvrede te bewaren. Ook daarover zullen we in een volgend hoofdstuk schrijven.

Dat de sociaaldemocratische beweging **naast** de burgerlijke partijen stond en niet er **tegenover** is niet alleen een conclusie van ons. Reeds in het tweede jaar van het bestaan van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij ([SDAP](#)) sprak haar leider [P.J. Troelstra](#) op de eerste kerstdag van 1895 de volgende woorden:

Niet alleen voor een directe verbetering hebben wij het kiesrecht nodig, ook en vooral om een georganiseerde arbeidersbeweging te verkrijgen, die als zelfstandige partij naast (onderstreping van ons, D&G) de burgerlijke partijen kan plaats nemen.

Dus ook Troelstra wist reeds vóór hij en de zijnen in het parlement waren, dat hun plaats niet tegenover, maar naast de burgerlijke partijen was.

Daarom, hoezeer men het ook had over de vernietiging van het kapitalisme en over een socialistische samenleving, de praktijk wees anders uit. De praktijk wees uit, dat hun arbeid lag op het terrein van de hervormingen binnen het raam van de kapitalistische maatschappij. En dat besepte men ook zeer goed. In 1893, toen dezelfde heer Troelstra in een reeks artikelen in de *'Nieuwe Tijd'* het parlementaire standpunt uiteenzette, kwam hij tot de conclusie,

dat het gemakkelijk is revolutionair in woorden, minder gemakkelijk revolutionair in beginsel, maar in de tegenwoordige omstandigheden onmogelijk revolutionair in tactiek, dat is in daden te zijn.²

Het arbeidsterrein lag dus in het parlement. Daar kon men ijveren voor sociale hervormingen, samen met de vooruitstrevende bourgeoisie. Ja, ook dat begrepen de sociaaldemocraten zeer goed: bij hun streven naar hervormingen waren ze aangewezen op de steun van de meest vooruitstrevende delen van de bourgeoisie. Omgekeerd begrepen deze laatsten zeer wel, dat deze sociaaldemocraten een welkome versterking waren voor hun activiteiten voor de reeds aangevangen hervormingen. Het was dan ook niet zomaar, dat de liberalen in die jaren hun kiezers meermalen adviseerden op de sociaaldemocratische kandidaat te stemmen wanneer het in een district tot een herstemming kwam tussen een 'socialistische' en een conservatieve kandidaat.³ Hieruit blijkt wel duidelijk dat de liberalen, die in die tijd toch wel tot het meest vooruitstrevende deel van de bourgeoisie mochten worden gerekend, zich meer verbonden voelden met de sociaaldemocraten dan met het behoudende deel van de bourgeoisie. Dat de sociaaldemocraten in de volksvertegenwoordiging dan ook zeer welwillend werden ontvangen is meermalen gebleken. Zo verhaalt Troelstra in zijn *Gedenkschriften* (Tweede deel, blz. 160), dat bij de aanvang van het tweede jaar der kamerperiode, de oud-liberale Kamervoorzitter **Gleichmann** hem bij zich aan de voorzitterstafel riep en hem toevoegde: "U hebt in het afgelopen jaar het oor van de Kamer gewonnen, mijnheer Troelstra", zei hij, "behoud het door niet te veel te spreken." Dat was in 1898. Men kan zich moeilijk indenken dat diezelfde heer Gleichmann hem zich zou hebben geroepen indien Troelstra een revolutionair zou zijn geweest en de activiteiten van hem en de zijnen nadelig of gevaarlijk voor de bestaande maatschappelijke orde.

De Nederlandse sociaaldemocratie – en in de andere kapitalistische landen lag dat niet anders – had geen andere taak in het parlement, dan de door de bourgeoisie reeds aangevangen taak van de sociale hervormingen mede te helpen volbrengen. Trouwens, dit wordt duidelijk uit hetgeen Troelstra zelf in zijn gedenkschriften zegt. Op blz. 16 van het tweede deel lezen we:

De minister van Binnenlandse Zaken, [Goeman Borgesius](#), die reeds lang onder de invloed van het Duitse kathedersocialisme⁴ had gestaan, had voldoende oog voor de noden des tijds om van de steun van een sociaal-democratische fractie gebruik te maken.

Men ziet dat de grootste macht die toen de sociale wetgeving doorvoerde, niet de sociaaldemocratie was, maar de bourgeoisie zelf. Immers in dat jaar 1897 hadden de sociaaldemocraten slechts twee afgevaardigden in de volksvertegenwoordiging; een fractie waarvan de bourgeoisie (volgens mededelingen van Troelstra zelf dus) graag gebruik maakte.

Dat het niet de sociaaldemocratie was, die de eerste stappen op het pad van de directe verbetering van de positie van de arbeiders zette, wordt ook bijzonder duidelijk uit een lezing die de bekende fabrikant [J.C. van Marken](#) op zaterdag 30 juli 1892 te Delft hield. Deze lezing is volledig afgedrukt in het *Sociaal Weekblad*, Jrg. 1892. Daaruit citeren we:

... Niet van mij, noch van mijn mededirecteuren is het woord 'modelfabriek', somtijds in ernst, maar meer nog spottend gebezigd, afkomstig, noch ooit gebruikt. De rechten, die in onze ondernemingen aan het personeel zijn toegekend, zijn zo natuurlijk, zo onbetwistbaar, dat wij zouden menen aan onze eerste plichten als leidlieden van kapitaal en arbeid, te hebben tekort gedaan, indien wij in onze organisatie die rechten aan het personeel niet hadden gewaarborgd ... Het moge waar zijn – of liever het is niet tegen te spreken – dat het initiatief voor de meeste onzer instellingen is uitgegaan van de directie. Wat zou er tot stand zijn gekomen, indien de directie had gewacht totdat het personeel zijn wensen en behoeften had geuit ... ?

In 1870 en nog lang daarna, gedurende een reeks van jaren, waarin onze organisatie zich geleidelijk ontwikkelde, dachten, spraken tenminste in het ganse land nog maar zeer enkelen, en in de kleine kring van het toenmalige personeel der Gistfabriek, dacht, ik durf haast zeggen niemand, aan 'de verplichtingen' van de werkgever, 'de rechten van de arbeid', uitdrukkingen die thans op ieders lippen zijn. Wij zijn in de Gistfabriek – met lapwerk, goed, maar dan toch in elk geval met werk – een hele tijd vóór geweest aan het geschreeuw en geschetter der sociaaldemocraten ... Maar wat hebben deze heren nu gedaan in socialistische richting? Meer gedaan dan hier is getracht te bereiken en voor een deel is bereikt ?"

Deze uitspraken van de Delftse fabrikant Van Marken zijn te vinden op blz. 294 e.v. van het bovengenoemde weekblad. Even verder op blz. 304 spreekt hij dan nog van maatregelen "tot beperking van de arbeidsduur" en getuigt (op blz. 312) dan nog eens van de grote voorspoed van zijn onderneming, waarom tenslotte alles was begonnen. Want ook de fabrikant Van Marken begreep heel goed, dat bij betere arbeidsvoorwaarden, betere beloning en kortere arbeidstijd, de productie zou stijgen en daarmee de winsten. Uit het door ons geciteerde blijkt ook duidelijk dat Van Marken de sociaaldemocraten inderdaad ver vooruit was.

Wat dus vastgesteld kan worden is niet meer of minder dan dit: de oude arbeidersbeweging, de oude partij, de sociaaldemocratie trad slechts op als hulptroupe van de bourgeoisie. Wij veroordelen dit natuurlijk niet. Ethische maatstaven zijn ons vreemd. Wat we alleen willen vaststellen is, dat die strijd van de sociaaldemocratie niets, maar dan ook helemaal niets te maken had met een strijd voor het socialisme. Van het begin af aan werd ze dan ook niet moe de regering van haar bereidwilligheid om mee te werken te verzekeren. Een medewerking die slechts de kapitalistische maatschappij gold en waarvan het resultaat slechts kon zijn, dat het kapitalisme omhoog werd gestuwd en zijn belangen veilig gesteld. Want daaraan werkt een regering. Niet aan het vormen van arbeidersmacht.

1. K. Marx, *Het Kapitaal*, in het hoofdstuk over de Engelse fabriekswetgeving. Onderstreping van D&G; Guano is een bepaald soort mest, D&G.

2. Zie: Troelstra, *Gedenkschriften*, deel II, Groei, p. 62.

3. In de 19e eeuw kende Nederland een zogenaamd districtenstelsel, waarbij in een bepaald gebied kon worden gekozen tussen een of meer kandidaten voor de Tweede Kamer. Dit is in 1918 vervangen door het systeem van de "evenredige vertegenwoordiging".

4. Men denke niet dat het kathedersocialisme iets te maken had met wat wij onder socialisme verstaan. Het was een economisch-politieke richting, ontstaan onder Duitse professoren, die in 1872 een vereniging stichtten voor sociale politiek. Zij streefden naar een ruime mate van sociale wetgeving. In Nederland trad een gelijkgezinde groep op, het "Comité ter bespreking van de sociale kwestie", waarin de latere professor Pekelharing een belangrijke rol heeft gespeeld.

Men ziet, ook daar een streven van bourgeoiszijde naar sociale wetgeving.

De sociaaldemocratie en haar houding tegenover nationalisme en militarisme

Indertijd, na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, hebben velen zich afgevraagd hoe het toch mogelijk was, dat alle sociaaldemocratische partijen vóór de oorlogs- en mobilisatiekredieten stemden, dat in alle landen, zowel in die welke bij de oorlog betrokken waren als in de zogenaamde neutrale landen, de regeringen op de onvoorwaardelijke steun en trouw van de 'socialisten' konden rekenen. Steun niet alleen bij het voeren van de oorlog, maar steun ook aan de bourgeoisie bij het bestrijden van arbeidersonlusten enz.

De tegenstanders van de houding van de sociaaldemocraten spraken toen van verburgerlijking en van verwatering van deze beweging. Men sprak zelfs van verraad aan het socialisme, van het falen van de leiders, enz. **Daarmee is echter niets verklaard.** Het zou mogelijk zijn om van het falen van de leiders of van verraad te spreken, indien het een incidenteel geval zou zijn geweest, maar waar hetzelfde verschijnsel zich in alle landen voordeed, kan niet dáár de oorzaak worden gezocht, maar moet men deze zoeken in het wezen van de sociaaldemocratie zélf. Dáár alleen kan men de oorzaak vinden.

Dat men van 'verraad' en van 'het falen van de sociaaldemocratie' sprak, kwam omdat men die beweging nog steeds zag als een organisatie die alleen en uitsluitend het belang van de arbeidersklasse op het oog had. Aangezien de arbeidersklasse nimmer belang kan hebben bij een kapitalistische oorlog, moest de sociaaldemocratie in de ogen van de met haar sympathiserende arbeiders dus ook wel een vredesbeweging zijn. De sociaaldemocratie heeft dan ook niets nagelaten om die opvatting te propageren. Ontelbaar zijn de conferenties die in de jaren voor de Eerste Wereldoorlog aan de vrede zijn gewijd. Trouwens, op elke bijeenkomst van de [Tweede Internationale](#) nam de discussie over maatregelen tegen de oorlog een belangrijke plaats in. Wie nog eens leest wat over die conferenties is geschreven, komt echter tot merkwaardige ontdekkingen. Merkwaardig dan in de ogen van hen, die de sociaaldemocratie van voor de Eerste Wereldoorlog nog altijd zien als een **socialistische** beweging. Want uit alle conferentieverslagen blijkt duidelijk, dat men tegen de oorlog slechts op het parlementaire terrein wilde strijden. Elk voorstel om de arbeidersklasse in te schakelen in de strijd tegen een oorlog werd steeds weer verworpen. Het voorstel van de bekende socialist [Domela Nieuwenhuis](#), gedaan op het congres van de Tweede Internationale te Brussel in 1891, om tot een algemene werkstaking op te roepen in geval er een oorlog mocht uitbreken, werd door het congres met grote meerderheid van stemmen verworpen. En juist door de vertegenwoordigers van die landen die het zwaarst waren bewapend, werd het op z'n felst bestreden. In 1892 te Zürich kwam Domela Nieuwenhuis met hetzelfde voorstel van de algemene werkstaking tegen de oorlog en weer werd het verworpen. Nog meerdere malen zou hetzelfde voorstel ter tafel komen, maar even zovele keren zou het worden verworpen.

Bij dat alles vergete men niet dat reeds in 1889 de Tweede Internationale op haar eerste congres te Parijs het standpunt van de landsverdediging had ingenomen. Wel eiste men daarvoor de vervanging van het staande leger door een volksleger, maar toch met het doel 'de nationale veiligheid te verzekeren'. Men leze goed: de Tweede Internationale wilde het staande leger vervangen door een **volksleger**, en niet door het **bewapende volk**. Dit is niet alleen maar een kwestie van een woord. Nee, een wezenlijk verschil scheidt deze twee begrippen. Een volksleger, beheerst door de partij (en dat wilde men vanzelfsprekend) is een beheerst in-

strument, waarmee men kan manipuleren; dat men zelfs kan inzetten tegen zich verzettende arbeiders, zoals de bolsjewieken het [Rode Leger](#) ingezet hebben tegen de sovjet van [Kronstadt](#) in maart 1921. Een volksleger is dus een apparaat in dienst van een bepaalde belangengroep, bijvoorbeeld de partij. Een bewapende arbeidersklasse is echter een macht op zichzelf, alleen verantwoording verschuldigd aan zichzelf en handelend naar eigen inzichten.

Dat een dergelijke bewapende arbeidersklasse dodelijk is voor een partijorganisatie, die meent dat zij het maatschappelijk leven moet beheersen, is volkomen duidelijk. Daarom eiste men dan ook een volksleger ter verdediging van de 'nationale veiligheid'. Terecht kon de leider van de Nederlandse sociaaldemocratie, de heer Troelstra, zich dan ook op de Tweede Internationale beroepen, toen hij in oktober 1911 in de Kamer verklaarde dat **wij sociaaldemocraten de plicht van de landsverdediging aanvaarden.**

Keren we echter terug tot de vredesconferenties, waarvan de laatste vóór de Eerste Wereldoorlog werd gehouden op 29 juli 1914 te Brussel, dus vlak voor het uitbreken van de oorlog. Uit alles bleek duidelijk dat er van een verzet tegen de oorlog van de zijde van de sociaaldemocratie totaal geen sprake zou zijn. De eerste die op deze bijeenkomst openlijk verklaarde, dat zijn partij machteloos was en dat "verzet tegen de oorlog de ondergang van haar organisaties, pers, enz. zou betekenen", was de Oostenrijker [Victor Adler](#). Op dezelfde bijeenkomst verklaarde [Hugo Haase](#), een vertegenwoordiger van de Duitse partij, dat er op de avond van de vorige dag te Berlijn geweldige vredesdemonstraties door de Duitse arbeiders waren gehouden. Hij zei te weten, dat de Duitse regering de vrede wilde bewaren en zegde toe, dat de socialistische vredesactie in kracht verdubbeld zou worden. Maar hij zei ook: **Als Rusland Duitsland aanvalt, dan moeten wij allen meedoen.** Dan zou het onvermijdelijk zijn, dat ook de sociaaldemocraten aan de verdediging van het vaderland deelnamen.

Afgezien van het feit, dat bij een imperialistische oorlog niet van aanvaller en aangevallene kan worden gesproken, omdat alle landen gelijkelijk schuld hebben,

of liever: allemaal onderhevig zijn aan de kapitalistische verhoudingen die tot een oorlog leiden, afgezien daarvan was het Duitsland dat aan Rusland de oorlog verklaarde. Wat bleef er toen over van de verklaringen van Haase? Waar bleef zijn "weten, dat de Duitse regering de vrede wilde"? En waar bleef de verdubbelde socialistische vredesactie? Die socialistische vredesactie zou in 1917, 1918 en latere jaren van de Duitse arbeiders komen. En daarbij zouden zij de sociaaldemocraten als de felste verdedigers van het Duitse kapitalisme tegenover zich vinden. Ja, op die vredesconferentie te Brussel werd de vredesactie van de internationale sociaaldemocratie in al haar schamelheid tentoongesteld.

Kort na die conferentie werd de oorlog een feit en bleek dat alle sociaaldemocratische partijen hun regering steunden. "Aanvaller, "aangevallene" of "neutraal", de 'socialisten' betoonden hun trouw aan de bourgeoisie.

Er is ons wel verweten, dat wij de historie aanpassen bij onze theorie. Dit naar aanleiding van het feit, dat wij beweren dat de internationale sociaaldemocratie bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog haar trouw betuigde aan de bourgeoisie. Dit zou niet juist zijn, omdat de Russische, de Italiaanse en de Servische partij zich tegen de oorlog hebben verklaard. Wij willen natuurlijk niet ontkennen dat deze partijen zich inderdaad tegen de oorlog hebben verklaard in 1914. Maar is daarom onze bewering onjuist? In de eerste plaats had de Tweede Internationale op haar eerste congres in 1889 zich al op het standpunt van de verdediging van het vaderland geplaatst. De Tweede Internationale, is dat de internationale sociaaldemocratie of niet? In de tweede plaats heeft het feit dat bovengenoemde partijen zich tegen de oorlog verklaarden zijn bijzondere oorzaken. Die oorzaken moeten niet gezocht worden in het **beter** of **socialistischer** zijn van die partijen, want daarvan was geen sprake. De oorzaak moet gezocht worden in het feit, dat in die landen nog min of meer feodale verhoudingen heersten. En zoals men in het eerste hoofdstuk van dit geschrift heeft kunnen lezen, zijn wij van mening dat de sociaaldemocratie een hulptroep was van het meest vooruitstrevende deel van de bourgeoisie. Het kapitalisme op een hoger plan brengen, dat was haar wezenlijke taak. Daar er in bovengenoemde landen, waar de sociaaldemocratische partijen zich tegen de oorlog verklaarden, van kapitalistische verhoudingen eigenlijk nog geen

sprake was, was het voor die partijen gemakkelijk om zich tegen de oorlog te verklaren. Hun taak was niet en kon niet zijn het verlenen van steun aan het feodalisme. Maar in die landen, waar het kapitalisme reeds lang zijn intrede had gedaan, het merendeel dus, schaarden de sociaaldemocraten zich onvoorwaardelijk achter de nationale bourgeoisie.

Later, toen ze hun houding moesten verdedigen, stelden zij het proletariaat verantwoordelijk. De arbeiders waren niet tegen de oorlog in verzet gekomen. Plotse-ling waren ze vergeten, dat ze zich altijd hadden gekeerd tegen deelname van de arbeiders aan de strijd tegen de oorlog; plotseling waren ze ook vergeten, dat zij elk voorstel in die richting steeds van de hand hadden gewezen. Maar afgezien daarvan: kan het uitblijven van het proletarisch verzet een verontschuldiging zijn voor de sociaaldemocratie, niet alleen voor het feit dat ook zij zich niet tegen de oorlog had verzet, maar ook voor het feit dat **zij** meedeed, ja zelfs vooraan ging in die oorlog? En hoezeer men wel verbonden was met de nationale bourgeoisie blijkt uit ontelbare feiten. Zo verscheen er bijvoorbeeld een artikel in het partijor-gaan van Neurenberg (overgenomen door de *Hamburger Echo* van 6 oktober 1914) waarin werd gezegd.

... Ware vrienden herkent men slechts in de nood. Dit oude spreekwoord wordt op dit ogenblik een waar woord. De gekwelde, als een vod behandelde en vervolgde soci-aaldemocraten komen als één man op voor de bescherming van het vaderland en de Duitse vakverenigingscentralen, die men in Pruisen-Duitsland het leven dikwijls zo zuur maakte, berichten in onderlinge overeenstemming dat hun beste mensen zich onder het vaandel bevinden. Zelfs kranten van de ondernemers van de soort van de Ge-neral Anzeiger maken dit feit bekend en merken daarbij op dat zij ervan overtuigd zijn, dat deze mensen hun plicht zullen vervullen als de anderen en dat daar waar zij staan de slagen wellicht het dichtst zullen vallen ...

Ware vrienden herkent men slechts in de nood. En het Neurenbergse partijblad sprak hier dus duidelijk uit, dat de sociaaldemocratie een vriend van de onderne-mers was, hoezeer die vrienden haar ook als een vod hadden behandeld en spreekt

er tevens zijn voldoening over uit om nu door diezelfde ondernemers te worden geprezen.

Uit het partijblad van Eberfeld van 5 augustus 1914 citeren we:

... Het gehele Westelijke Europa heeft het levensbelang het afschuwelijke, moorddadige Tsarisme uit te roeien. Dit belang van de mensheid wordt echter verdrukt door de begeerte van de kapitalistische klasse van Engeland en Frankrijk de winstmogelijkheden tegen te houden die tot dusver het Duitse kapitaal exploiteerde. (**Onderstreping van ons, D&G**).

Hier kwam toch wel heel duidelijk de aap uit de mouw. De Duitse sociaaldemocratie sprong in de bres voor de winstmogelijkheden van het Duitse kapitaal. Voor ons, die op het standpunt staan dat de sociaaldemocratische beweging deel was van de burgerlijke maatschappij, in die jaren hulptroop van het industriële kapitalisme (in de tegenwoordige tijd geen hulptroop meer maar **keurkorps**), is dat niet bevreedend. En hoe hecht de binding van de sociaaldemocratie met de bourgeoisie wel was, blijkt bijvoorbeeld ook uit de *Memoiren* van de Duitse sociaaldemocraat [Scheidemann](#).

Een korte toelichting vooraf: reeds tijdens de Eerste Wereldoorlog beijverden de Nederlandse en Scandinavische sociaaldemocraten zich om de Tweede Internationale – die door de oorlog uiteen geslagen was – zoveel mogelijk te herstellen. Zij hadden daarvoor in Stockholm een bureau, het ISB ([Internationaal Socialistisch Bureau](#)). Het was hun echter onmogelijk de partijvertegenwoordigers van de centrale landen (Duitsland en de daarmee verbonden landen) en de partijvertegenwoordigers van de geallieerde landen aan één tafel te krijgen. De verbondenheid met de nationale regeringen was zo groot, dat deze '**internationalisten**' weigerden met elkaar te praten. De pogingen die in Stockholm werden aangewend waren dan ook tot mislukking gedoemd. Wel echter gelukte het om een delegatie van de Duitse partij op de kantoren van het ISB te krijgen.

En nu komen we weer terug op de *Memoiren* van Scheidemann. Daarin vertelt hij dat de Duitse delegatie bij haar terugkeer in Berlijn verslag uitbracht aan de re-

gering en dat deze, zowel als de keizer persoonlijk, zeer tevreden was over haar optreden te Stockholm. Zo ziet men dus, dat de Duitse sociaaldemocraten zelfs hun optreden bij het Internationaal Socialistisch Bureau ondergeschikt en dienstbaar maakten aan de oorlogsbelangen van de Duitse bourgeoisie. Maar niet alleen de Duitsers, ook de partijen van andere landen handelden slechts in overeenstemming met de belangen van hun nationale bourgeoisie. Toen de maartrevolutie in 1917 plaats vond, gingen de Belgische 'socialisten' [Vandervelde](#) en [Hendrik de Man](#) daarheen met de bedoeling de Russische revolutionairen te kalmeren en hen weer aan de geallieerden te binden.

Zo ziet men dat de sociaaldemocratie tot het bittere einde de nationale bourgeoisie trouw bleef, ook in Nederland. Men zou haast in de verleiding komen om alles wat over de houding van de sociaaldemocraten in die periode bekend is geworden, nog eens de revue te laten passeren. Maar wij geloven dat de algemene gang van zaken wel bekend is en dat de enkele voorbeelden die wij hebben gebracht, voldoende zijn om de verbondenheid van de sociaaldemocratie met de bourgeoisie aan te tonen.

Wil men nu een verklaring zoeken voor het handelen van de sociaaldemocratie, dan vindt men die niet in de zogenaamde verwatering, de verburgerlijking of in het falen van de leiders. Zoals wij in het vorige hoofdstuk hebben proberen duidelijk te maken, was de sociaaldemocratie van het begin af aan verbonden met de bourgeoisie. Zij maakte een wezenlijk bestanddeel uit van de burgerlijke, de kapitalistische maatschappij. Dat blijkt niet alleen uit haar handelen, maar ook uit de structuur van haar organisatie, die net als de burgerlijke maatschappij bestaat uit twee klassen, de leden en de leiders, waarbij de eersten zich hebben te voegen naar de wensen en inzichten van de laatsten. Daarom was het haar ook onmogelijk zich los te maken van de burgerlijke orde (die ook haar orde was en is) wanneer die in gevaar kwam. Zij kon dus slechts meegaan of ... te gronde gaan. Een stellingname tegen de oorlogs- of mobilisatiekredieten zou het einde van de sociaaldemocratische partijen hebben betekend. Dat werd dan ook heel duidelijk door de leiders gezien. Niet alleen Victor Adler verklaarde dat op het congres van 1914 te Brussel, ook de Duitser [Ebert](#) zei, dat "antimilitaristisch optreden geen resultaat zou heb-

ben gehad en met te grote gevaren **voor het voortbestaan der organisatie** verbonden was". En wat zei de leider van de Nederlandse sociaaldemocratie, de heer Troelstra? We citeren:

Bij noodweer of in noodtoestand valt zelfs de strafwet weg, gelden niet de geboden der zedelijkheid, werkt oppermachtig het instinct om te leven en te blijven leven. Wat in dezen geldt voor de individuen, geldt voor partijen en volken evenzeer (...) Alléén de nationale gedachte geeft helaas de doorslag in een tijd dat het nationale bestaan op het spel staat – dit is de feitelijke oppermachtige waarheid. Erkent de partij dit niet, dan keert zich het gansche volk tegen haar en wreekt zich de oorlog allereerst aan haarzelve.⁵

Hieruit blijkt duidelijk dat ook Troelstra het noodlottig voor de partij vond, indien het samengaan met de bourgeoisie werd verbroken. Dat samengaan was dan ook niet te verbreken, want waarop had de partij zich dan moeten baseren? Op de arbeidersklasse? Maar dat wilde ze en kon ze niet. Zij had juist de aanhang gekregen door de strijd voor sociale hervormingen, een strijd die alleen gevoerd kon worden door een samenwerking met de bourgeoisie. Dat was de enige weg waarlangs zij zich kon ontwikkelen. Een andere weg was er niet. Die weg verlaten zou betekenen: het prijsgeven van haar bestaan.

De sociaaldemocratie heeft in 1914 datgene gedaan wat zij krachtens haar **positie** en **wezen** moest doen. Zij heeft geen moment de plaats verlaten waarop zij van de aanvang af stond: naast de bourgeoisie.

Toen Troelstra in november 1918 in redevoeringen plotseling sprak van '**revolutie**' en van '**het grijpen van de macht door het proletariaat**', meenden velen dat hij weer in het revolutionaire spoor terecht kwam. Nu was hij nooit een revolutionair geweest en kon dus ook niet wéér in dat spoor terecht komen. Maar hij bleef ook dezelfde die hij was, ondanks zijn woorden in die novembermaand, berucht geworden als '**de vergissing van Troelstra**'. Met zijn optreden beoogde hij echter niet de proletarische macht. Dat wordt wel heel duidelijk uit hetgeen

hij tot zijn verdediging aanvoerde toen hij door zijn geschrokken partijgenoten ter verantwoording werd geroepen. Hij verklaarde toen:

Wij roepen thans de revolutie niet, maar de revolutie roept ons. Ook ik wens geen revolutie in Nederland, maar ik zie de noodzakelijkheid, dat wij onze houding bepalen nu zij in Europa aanwezig is ... Het gebeurde in de landen, welke een revolutie doormaken, doet mij zeggen: wij moeten als het hier zover komt, de leiding nemen.⁶

De '**vergissing**' van Troelstra bestond dan ook niet hierin, dat hij in tegenstelling tot partij en vakbeweging plotseling de proletarische revolutie wilde, maar zijn '**vergissing**' bestond hierin, dat hij de kracht van de revolutionaire gebeurtenissen overschatte. Hij leefde in de veronderstelling – die trouwens ook in bourgeois-kringen sterk leefde – dat de revolutie van Duitsland zou overslaan naar Nederland. En wanneer dat gebeurde, wanneer in Nederland de revolutie een feit mocht worden, dan wilde hij dat de sociaaldemocratische partij de leiding tot zich zou trekken. En zeker niet met de bedoeling om de proletarische macht te helpen bevorderen, maar wel om de macht van de arbeidersklasse tegen te gaan, wat er op neerkomt, dat het kapitalisme van een dreigende ondergang zou worden gered. We kunnen er heilig van overtuigd zijn, dat Troelstra en de zijnen dan de rol zouden hebben gespeeld, die een Ebert, Scheidemann, [Noske](#) en [Severing](#) in de Duitse revolutie hebben gespeeld, een rol die door de Nederlandse en andere sociaaldemocratische partijen dan ook nooit is veroordeeld of verworpen.

Telkens wanneer de arbeidersklasse een aanval deed op het kapitalisme, vond ze de sociaaldemocratie tegenover zich als de felste verdedigers van de bestaande orde. En hoe fel zij zich dan wel weerde tegenover die aanvallen van de arbeidersklasse, zullen we in het volgende hoofdstuk bespreken.

5. *Troelstra, de ziener: keur uit het journalistieke werk, verzameld en toegelicht door H.B. Wiardi Beckman, Amsterdam 1935, blz. 202, 203.*

6. *Troelstra, Gedenkschriften, deel 4, blz. 245.*

De sociaaldemocratie en haar houding tegenover de eigen strijd van de arbeiders.

In het eerste hoofdstuk hebben wij betoogd, dat de sociaaldemocratische beweging niet tegenóver de bourgeoisie stond, maar náást het meest vooruitstrevende deel daarvan; dat zij zich met dat deel inzette voor sociale hervormingen binnen het raam van het kapitalisme, hervormingen, die zowel voor de arbeiders als voor het kapitalisme noodzakelijk waren. Zonder die hervormingen, zonder het bewoonbaar maken van het kapitalisme voor de arbeiders, aldus onze redenering, had het kapitalisme zich niet kunnen ontplooien. Wij hebben met voorbeelden aange-toond, dat ook onder de bourgeoisie het streven naar sociale wetgeving zeer sterk leefde. Dit houdt dan in, dat – volgens ons – die hervormingen niet tot stand zijn gekomen door de dagelijkse strijd van de arbeiders zelf. Er zijn ons dan ook geen voorbeelden bekend, dat de sociaaldemocratische partij de arbeiders opriep tot strijd ter ondersteuning van haar parlementaire actie voor sociale hervormingen. Men kon daarbij de strijd van de arbeiders niet gebruiken.

Nu houdt dat natuurlijk niet in, dat er door de arbeiders geen strijd is gevoerd. Dat te beweren zou ver bezijden de waarheid zijn. De strijd van de arbeiders echter lag uitsluitend op het terrein van loon- en arbeidsvoorwaarden. De strijd was gericht tegen de ondernemer. De structuur van het kapitalisme was volkomen anders dan nu. De liberale bourgeoisie was in die periode van het jonge kapitalisme tegen staatsinmenging. De invloed die de staat nu op het bedrijfsleven heeft, had

hij toen niet. Met het bepalen van het loon enz. bemoeide de regering zich niet. Dat was een zaak tussen arbeiders en ondernemers. Vandaar dan ook, dat bij de eerste spoorwegstaking van 1903 in Nederland – waarop we straks nog zullen terugkomen – op zaterdag 31 januari de directie van de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij geen medewerking van de regering kon krijgen, omdat, volgens latere verklaringen van dr. Abraham Kuyper, "de regering geen partij wilde kiezen in een strijd tussen werkgevers en werknemers". Later heeft de regering zich bedacht en kwam Abraham Kuyper met zijn beruchte **worgwetten**, die het staken van overheids personeel (en ook van de spoorwegarbeiders) verboden. Dit omdat duidelijk was gebleken, dat de staking een stuk strijd was geweest, die door zijn revolutionair karakter gericht was tegen de maatschappelijke orde. In het algemeen echter bemoeide de regering zich niet met de loonstrijd van de arbeiders. Dat was een zaak die haar niet aanging.

Anders was het echter met de sociale wetgeving. Dat was iets dat volkomen op het terrein van de regering lag en daarom is het dan ook volkomen juist, dat dit bevochten moest worden in het parlement. Het is ook duidelijk, dat de sociaaldemocratische partij en later ook de moderne vakbeweging zo fel gekant waren tegen arbeidersstrijd ter ondersteuning van de parlementaire actie. Het enige wat zij buiten het parlement om als mogelijkheid tot ondersteuning zag, waren demonstraties, maar die hadden dan nog vaak een tweeledig doel.

Hoezeer de sociaaldemocratie en ook reeds de vakbeweging gekant was tegen de eigen strijd van de arbeiders, blijkt duidelijk uit de houding die zij aannamen tegenover de spoorwegstakingen in het jaar 1903. Toen de eerste staking achter de rug was en de regering een wet in behandeling nam die dergelijke stakingen moest voorkomen (berucht geworden als '**de worgwetten van Abraham Kuyper**'), organiseerden de arbeiders daartegen een (protest)-staking. Alles, maar dan ook alles hebben de sociaaldemocraten gedaan om die staking te voorkomen. In zijn berucht geworden artikel '*Wat Nu?*', schreef Troelstra:

Wij zijn van mening, dat een politieke werkstaking, wier doel op afstemming of intrekking der ingediende wetten is gericht, geen aanbeveling verdient.

Troelstra zelf zegt over dat artikel in zijn *Gedenkschriften* (deel 2, blz. 275):

De aanbeveling tot partiële stakingen, die mij ook zeer euvel is geduid, ondersteunde ik gaarne, omdat ik in die economische stakingen een gewenste afleiding zag voor de stakingsgeest onder de arbeiders.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat een Duits burgerlijk blad als de *Frankfurter Zeitung* over wat zich rondom de spoorwegstakingen afspeelde in de volgende bewoordingen schreef:

... de gebeurtenissen in Holland hebben bewezen, dat het bestaan van een voldoende sterke en goed gedisciplineerde sociaaldemocratische arbeiderspartij in het belang is van alle klassen van de moderne staat. Ja, dat haar bestaan terwille van de openbare vrede gewenst moet worden.⁷

Ja, ja, de bourgeoisie wist beter wat ze aan de sociaaldemocratie had dan de 'socialistisch' denkende arbeiders, die nog speciale verwachtingen van haar hadden. Een goed gedisciplineerde sociaaldemocratische partij was inderdaad belangrijk voor de bestaande maatschappelijke orde. Dat heeft de historie ons wel geleerd. De sociaaldemocratie was, evenals de bourgeoisie, van meet af aan als de dood voor de eigen strijd van de arbeiders. Zelfs voor het troetelkind van die jaren, het algemeen kiesrecht, zijn nimmer de arbeiders tot strijd opgeroepen. Zeker, dat voorstel werd in bestuursvergaderingen meermalen gedaan door mensen die zich blijkbaar minder bewust waren van de plaats en de taak van hun beweging dan de verantwoordelijke leiders. Daarom werd dat voorstel, zowel door de partij als door de vakbeweging, telkens met de meeste beslistheid verworpen. De sociale politiek mocht alleen in het parlement bedreven worden, in samenwerking met het meest verlichte deel van de bourgeoisie.

Het is volkomen begrijpelijk, dat de sociaaldemocratische beweging helemaal niets moest hebben van de strijd van de arbeiders, vooral van strijd met politieke oogmerken. Wanneer de arbeiders gaan strijden voor politieke doeleinden, dan bemoeien ze zich meteen met het staatsbestuur. Zij komen dan meteen aan de macht

van de heersende klasse. En die kan dat nooit toestaan. En vanzelfsprekend kan een partij, die een wezenlijk deel is van de kapitalistische orde, die niets moet hebben van proletariërsmacht, geen ander standpunt innemen.

Vandaar dan ook, dat de arbeidersklasse van vandaag niet alleen de heersende klasse maar ook partij en vakbeweging als de felste tegenstanders tegenover zich vindt. Want in tegenstelling tot een halve eeuw geleden toen een loonstaking heel iets anders was dan een politieke staking, is de eigen strijd van de arbeiders thans meteen een politieke strijd. Elk verzet, elke actie is meteen tegen de maatschappelijke orde gericht, of de arbeiders zich daarvan bewust zijn of niet. De invloed van de staat is enorm uitgebreid. Hij heeft zijn bemoeiingen in het gehele economische leven. Geen loonontwikkeling gebeurt zonder de bemoeienis van de overheid. Elke staking is thans dus niet alleen tegen de ondernemer gericht, maar ook en vooral tegen de overheid.

En ... de sociaaldemocratie, de oude arbeidersbeweging, heeft zich dan ook niet verloochend. Zij heeft de lijn doorgetrokken. Zij heeft nooit anders gedaan dan zich keren tegen het zelfstandig optreden van de arbeiders. De sociaaldemocratie, die altijd zo wars is van geweld tegen de heersende klasse die het niet op haar verantwoording kon nemen om de arbeiders tot verzet tegen de oorlog op te roepen, omdat dan de dienstweigeraars zouden zijn doodgeschoten, maar die wel met een gerust geweten haar medewerking verleende om honderdduizenden jonge mensen te laten afslachten ter meerder glorie van het kapitalisme, diezelfde sociaaldemocratie heeft niet gearzeld telkens, wanneer de arbeiders in verzet kwamen, haar hulp te verlenen hij het afslachten van strijdende proletariërs. Waar het nodig was nam zij dat afslachten zelf ter hand.

Was het niet de 'socialist' Gustav Noske, eerst naar Kiel gezonden om daar de opstand van de matrozen in ongevaarlijke banen te leiden, toen door Ebert naar Berlijn geroepen en van die de opdracht kreeg om met wapengeweld tegen de arbeiders op te treden, die verklaarde: "**Mijnentwege, één moet de bloedhond zijn**"? Waren het niet dezelfde sociaaldemocraten, die in samenwerking met de meest reactionaire delen van het leger de acties van de Duitse arbeiders na de Eer-

ste Wereldoorlog in bloed hebben gesmoord? Ook voor de moord op [Karl Liebknecht](#) en [Rosa Luxemburg](#) waren zij verantwoordelijk. En wat deed de Duitse sociaaldemocratische partij, toen in maart 1920 de Ruhr-arbeiders zich bewapenden, op wilden trekken naar Berlijn, de Reichswehr deels over de Franse zonegrens joegen, deels opsloten in het fort te Wezel? Samen met de bolsjewieken, de onafhankelijken, de Reichswehr en dus ook met het Pruisisch Jonkerdom sloot zij te Bielefeld een overeenkomst ([Bielefelder Abkommen](#)) om de opstand van de Ruhr-arbeiders de nek om te draaien. Mede door haar werden duizenden arbeiders, die **socialistische** strijd voerden, op beestachtige wijze afgeslacht. Zo effenden zij tevens de weg voor de nazihorden van [Adolf Hitler](#), die zij ook later wezenlijk geen strobreed in de weg hebben gelegd.

Feit is dat de nazi's bij de verkiezingen van 6 november 1932 een geweldige nederlaag leden en 35 zetels in de Rijksdag verloren. Voor hen was dat de aanleiding om het parlementaire optreden naar het tweede plan te schuiven en de terreur te verscherpen. Wat deed toen de sociaaldemocratie? Totaal niets. Slechts enkele maanden daarvoor, namelijk op 21 juli 1932, liet Carl Severing, de sociaaldemocratische minister van Binnenlandse Zaken, zich naar huis sturen. Toen een luitenant en tien soldaten op zijn ministerie verschenen om hem, in opdracht van Rijkskanselier [Von Papen](#) en president [Hindenburg](#), van het ministerie te verwijderen, sprak hij de woorden: "Ik wijk slechts voor geweld", zette zijn hoed op en ging naar huis.

Welnu, er was dan ook maar heel weinig geweld voor nodig om de sociaaldemocraten te doen wijken. Van een verweer tegen de terreur van de bruinhemden van Hitler was geen sprake. Maar wel heel anders traden zij op tegen de Berlijnse arbeiders in de jaren vlak na de Eerste Wereldoorlog. Toen waren zij niet bang om het optreden van de arbeiders met het brutaalste geweld tegemoet te treden.

Ook tegen de opstandige Ruhr-arbeiders stelde Severing zich heel anders op. Toen stelde hij zich actief ter beschikking van de Reichswehr en spande zich in de *'rebellens'* weer in de fabrieken te krijgen en hen de wapens te doen inleveren. Hij en zijn partij oogsten daarvoor de lof van hen, die dertien jaar later, in 1933, door middel van veemmoorden, gevangennissen en concentratiekampen zijn hele partij zouden opruimen. En de sociaaldemocratie liet zich gewillig opruimen. Tegenover

de arbeiders wist zij wel hoe je geweld moest gebruiken; tegen de nazi's liet zij het achterwege. Net als alle burgerlijke, kapitalistische democraten hebben ook zij nergens zo de pest aan als aan het optreden van de arbeiders. Arbeiders mobiliseer je wel voor een kapitalistische oorlog, maar niet tegen de nazi's, want dan mochten de arbeiders zelf eens macht krijgen en dat moet ten koste van alles worden voorkomen. De nazi's zullen tenslotte het kapitalistisch stelsel niet vernietigen, met arbeidersmacht ligt het anders. Die is de natuurlijke vijand van het kapitalisme en omgekeerd is de sociaaldemocratische beweging de natuurlijke vijand van arbeidersmacht.

Geloof echter niet, waarde lezer, dat dit alleen voor de Duitse sociaaldemocratie gold. Integendeel, want overal waar de oude arbeidersbeweging, de sociaaldemocratie, een rol heeft gespeeld, was die gericht tegen de zelfstandige strijd van de arbeiders, gericht op de bescherming van het kapitalistisch systeem.

Wat zei Troelstra, de leider van de Nederlandse sociaaldemocraten, ook weer in de Kamer bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog? "Ook daarom is, acht ik, het ogenblik van kritiek niet gekomen, omdat in deze ernstige omstandigheden de nationale gedachte de nationale geschillen overheerst." (*Gedenkschriften*, deel 3, blz. 301). En hoe verdedigde hij de steunverlening aan de bourgeoisie? Met de volgende woorden-

En wij zouden onszelf tot machteloosheid hebben gedoemd in een periode, dat er zoveel praktische arbeid ter leniging van de materiële nood voor ons was te verrichten.

Leniging van de materiële nood, jawel. Alsof niet iedereen weet, kán weten althans, dat door de Nederlandse bourgeoisie terwille van winst alles werd uitgevoerd naar Duitsland, terwijl het Nederlandse proletariaat bittere armoede leed. Zelf verhaalt Troelstra in zijn *Gedenkschriften* (deel 4, blz. 72/73), dat eind juni 1917 de oude aardappelen op waren en de nieuwe werden uitgevoerd naar Duitsland. Dit had tot gevolg, dat de arbeidersbevolking van Amsterdam de [aardappelschuiten](#) ging bestormen, waartegen politie en militairen werden ingezet. Enkele doden en gewonden waren het resultaat. En hoe was de reactie van de sociaaldemocraten,

van deze **'lenigers van de materiële nood'**? Troelstra zegt daarover op dezelfde bladzijde het volgende:

Wibaut schreef enkele weken later in 'Het Volk' een artikel, waarin hij dat geweld onvermijdelijk noemde, maar sterk de nadruk legde op het betreuenswaardige van het feit, dat een democratisch gemeentebestuur zo tegen de bevolking moest optreden. Hij sprak in zijn artikel dringend de wens uit, dat de politiedeskundigen een niet-gewelddadig middel zouden uitdenken, om plunderingen te voorkomen. Door de gevoelsargumenten, die hij in deze zo zwaar liet wegen, kan men zich, naar mijn mening, niet laten leiden. Indien wij sociaaldemocraten een belangrijke machtspositie hebben veroverd, is dat in het belang van de gehele arbeidersklasse, en daarom moet die machtspositie verdedigd worden met alle middelen, zonodig gewelddadige.

Aldus sprak Troelstra. Kan het cynischer? Wat leutert die [Wibaut](#) toch over niet-gewelddadige bestrijdingsmiddelen? Indien de Nederlandse bourgeoisie, terwille van een grotere winst, de aardappelen uitvoert, dan hebben de arbeiders zich daar niet mee te bemoeien, ook al lijden ze honger. Doen ze dat toch, welnu, geen zachtaardige middelen, maar meteen de kogel voor die hongerlijders.

Zo was het standpunt van de leider van de Nederlandse sociaaldemocraten. We kunnen ons niet indenken, dat het standpunt van de Nederlandse bourgeoisie anders zal zijn geweest.

Overigens vergat de heer Troelstra er bij te vertellen in welk opzicht de machtspositie van de sociaaldemocraten belangrijk was voor de arbeidersklasse. Was het misschien in haar belang, dat de aardappelen naar Duitsland werden uitgevoerd en zij verrekte van de honger? Was het misschien in haar belang, dat de bourgeoisie dikke winsten maakte? Moesten de arbeiders soms ook nog dankbaar zijn voor de kogels die een democratisch gemeentebestuur in hun door honger geteisterde lijven liet jagen? Kom nou!

In het begin van dit hoofdstuk hebben wij gezegd dat de sociaaldemocratie als ondersteuning van de parlementaire actie hoogstens de demonstratie tolereerde

maar dat die demonstraties dan veelal een tweeledig doel hadden. We zijn de lezer daarover nog een verklaring schuldig. Met dat tweeledig doel hebben wij op het oog, dat de demonstraties werden gebruikt als middel om op het behoudend deel van de bourgeoisie een beetje zachte dwang uit te oefenen en anderzijds dienst moesten doen als uitlaatklep voor de onder de arbeiders levende onrust. Naar aanleiding van de voedselpositie in Nederland in de herfst van 1918 bijvoorbeeld, was er onder de arbeiders grote ontevredenheid. De heren partijleiders ontging dat natuurlijk niet. In de maand oktober van dat jaar overlegde het partijbestuur met het hoofdbestuur van de moderne vakbeweging. Op een van die bijeenkomsten verklaarde de voorzitter van de vakbeweging dat het noodzakelijk was '**om stoom af te blazen**'. Maar laten we het woord geven aan Troelstra:

Het plan van een demonstratief congres kwam reeds ter sprake, evenals het organiseren van demonstraties; dat dergelijke demonstraties tot ernstige botsingen zouden kunnen leiden, ontveinsden wij ons niet, maar zij waren wellicht het enige middel om 'uitingen van razernij en wanhoop te voorkomen'.⁸

Ziet u, ook daarvoor werden de demonstraties georganiseerd. Alles, maar dan ook alles moest worden geprobeerd om te voorkomen, dat de arbeidersklasse tot daden overging. Die taak heeft de oude arbeidersbeweging zich altijd gesteld, vroeger en nu. Zij **was** en **is** de voorhoede en de beschermster van de industriële, kapitalistische maatschappij.

7. Geciteerd bij: F. Domela Nieuwenhuis, *Van Christen tot Anarchist*, Amsterdam 1910, 2e druk, blz. 529.

Zie: http://www.dbnl.nl/tekst/dome001chri01_01/dome001chri01_01.pdf

8. Troelstra, *Gedenkschriften*, deel 4, blz. 169.

De nieuwe arbeidersbeweging

Het zal de lezer opgevallen zijn, dat wij in de vorige hoofdstukken alleen maar gesproken hebben over de sociaaldemocratie en de andere zogenaamde arbeiderspartijen en organisaties onbesproken hebben gelaten. Dat is natuurlijk niet zomaar onbewust geschied. Integendeel, wij meenden dat er geen aanleiding was om in onze beschouwingen bijvoorbeeld in te gaan op de bolsjewistische partijen, omdat zij in wezen niets verschillen van de door ons besproken sociaaldemocratie. Zij zijn als het ware loten van dezelfde stam. Hetzelfde geldt vanzelfsprekend ook voor de diverse splinterpartijen, die we in de loop der jaren hebben gekend. Stuk voor stuk meenden deze partijen en partijtjes de voorhoede en de leidster van de arbeidersklasse te zijn. Ze moesten echter ook stuk voor stuk stelling nemen tegen het eigen optreden van de arbeiders. Wie namelijk op het standpunt staat dat de arbeidersklasse een partij nodig heeft om leiding te geven aan haar strijd, die kan geen enkel vertrouwen hebben in het eigen optreden van de arbeiders. Onder socialisme verstaan zij dan ook allemaal een maatschappelijke toestand waarin de productiemiddelen in handen zijn van de staat (een partij of partijen), die het productieapparaat beheerst en de productie regelt. Hiermee is echter in geen enkel opzicht de scheiding tussen de arbeiders en het productieapparaat opgeheven en kan dus niet gesproken worden van een gemeenschap van vrije en gelijke producenten. De positie van de arbeider verandert niet door het feit, dat hij zijn arbeidskracht aan de staat moet verkopen in plaats van aan een particuliere ondernemer. Wie bijvoorbeeld meent, dat de positie van de mijnwerkers in Wales ook maar iets is veranderd nadat de Labour-regering kort na de Tweede Wereldoorlog de mijnen had genationaliseerd, moet maar eens met die mijnwerkers gaan praten. Hij zal dan gauw zijn mening daaromtrent moeten herzien.

Het productieapparaat doen overgaan in handen van de staat is ook van de bolsjewieken (en van iedere partij) de hoogste wijsheid. Het eigen optreden, het zelfstandig actie voeren van de arbeiders is echter een wezenlijke ontkenning van de staat. Vandaar dan ook dat we telkens en telkens weer zien, dat het optreden van de bolsjewieken geen haar verschilt van dat der sociaaldemocraten. Niet pas in de huidige tijd, niet alleen in het Frankrijk van mei/juni 1968, wierp de bolsjewistische partij en de bolsjewistisch georiënteerde vakbeweging (de CGT) de arbeiders een stok tussen de benen. Nee, de geschiedenis is vol van dergelijke voorbeelden. Denken we maar aan Kronstadt, waar in maart 1921 het rode leger onder aanvoering van Trotsky de opstandige matrozen en arbeiders '**als fazanten**' neerschoot. Een ander voorbeeld uit die periode is de Ruhr-opstand van maart/april 1920. Het waren de bolsjewieken, die niet te beroerd waren hun medewerking te verlenen aan de sociaaldemocraten, de onafhankelijken en de Reichswehr om de opstand van de arbeiders de nek om te draaien. In Bielefeld werden de snode plannen gesmeed, plannen, die helaas nog slaagden ook. Uit het recentere verleden behoeven we alleen maar de Oost-Duitse opstand van juni 1953 en de Hongaarse opstand van oktober/november 1956 aan te halen om duidelijk te maken, dat ook de bolsjewieken in het neerslaan van arbeidersstrijd en het afslachten van proletariërs hun sporen hebben verdiend.

Wat wij in de voorgaande hoofdstukken dus gesteld hebben voor de sociaaldemocratie geldt in niet mindere mate voor de bolsjewieken of voor welke andere partij dan ook. Een wezenlijk verschil is er niet, hoogstens een gradueel verschil. Als we het bijvoorbeeld hebben over de diverse splinterpartijen, dan kunnen we die niet het neerslaan van arbeidersstrijd in de schoenen schuiven en evenmin het afslachten van proletariërs. Maar niet omdat ze **beter** of **socialistischer** zouden zijn dan sociaaldemocratie en bolsjewieken, maar uitsluitend omdat zij nooit een machtspositie hebben bekleed en dus nimmer voor de noodzaak hebben gestaan.

Maar naast al die partijen en partijtjes is er ook nog zoiets als een libertaire beweging, die niet op het partijstandpunt staat en die evenmin door ons in de vorige hoofdstukken is besproken. En hoewel deze beweging eigenlijk geen invloed meer

heeft (evenmin als de splinterpartijen) is het toch niet juist haar volkomen te negeren. Inderdaad, maar evenmin als de bolsjewieken hebben wij deze beweging in onze beschouwing betrokken, omdat zij in wezen veel dichterbij de door ons besproken sociaaldemocratie en natuurlijk ook bij de andere zogenaamde arbeiderspartijen staat, dan men in het algemeen geneigd is aan te nemen. Evenals de partijmensen gaan de libertairen (anarchisten, anarchosyndicalisten, enz.) uit van een ideaal. In hun hoofd hebben zij een beeld van een ideale samenleving en indien nu maar genoeg mensen dat ideale beeld aanvaarden en daar naar streven, dan kan daardoor die ideale samenleving tot stand komen. Het is dan ook niet vreemd, dat zij net als de zogenaamde arbeiderspartijen een bepaalde minachting hebben voor de dagelijkse strijd van de arbeiders. De dagelijkse strijd van de arbeiders, die volgens hen niet om grote dingen gaat, maar zich beweegt rond eisen voor een hoger loon of betere arbeidsvoorwaarden, is voor hen niet acceptabel, omdat de strijd eigenlijk alleen maar gevoerd moet worden voor de **'ideale samenleving'**. Hun redenering luidt aldus:

Niet in hoeverre de arbeider wordt geëxploiteerd en uitgebuit, niet de grootte van de meerwaarde die de arbeiders ontstolen wordt, moet bepalend zijn voor de strijd. Ook voor onze dagelijkse strijd.⁹

Het is dan ook niet verwonderlijk dat, wanneer er sprake is van arbeidersstrijd, de libertairen de arbeiders ervan proberen te doordringen, dat hun strijd niet moet worden gevoerd voor een paar centen meer of minder of voor betere arbeidsvoorwaarden, maar dat gevochten moet worden voor **'het socialisme'**. Maar hetzelfde doen alle 'socialistische' partijen. De sociaaldemocraten hebben het over **'het algemeen belang'**, niet wetende of verzwijgende, dat **'het algemeen belang'** alleen maar het belang van de bestaande maatschappelijke orde is. Zij verkondigen (voor zover ze nog iets verkondigen), dat de weg naar het socialisme de weg van de geleidelijke omvorming van het kapitalisme moet zijn. En die geleidelijke omvorming zou tot stand kunnen worden gebracht door parlementaire arbeid, waarbij het meeste succes zou zijn weggelegd voor **'socialistische'** regeringen. Hoe **'succesvol'** die weg wel is laten ons de **'socialistische'** regeringen van Engeland, Zweden en bijvoorbeeld West-Duitsland wel zien.

En dan de bolsjewistische partijen. Wij menen dat we niet behoeven te spreken over die landen waar het bolsjewisme de macht heeft. Dat we gevoegelijk kunnen zwijgen over de terreur van de [Stalin](#)-periode en over de opstanden in Oost-Duitsland (1953) en Hongarije (1956). Ook de recente stakingen in Polen (begin jaren '60) laten we maar buiten beschouwing. Maar wat doen de bolsjewieken in de burgerlijk-democratische landen? Daar ageren ze tegen de regering-zus of de regering-zo, maar als ze even de kans zien om een ministerszetel te bemachtigen, dan zijn ze de felste verdedigers van de kapitalistische orde. Alleen al dat vooruitzicht doet hen nog openlijker stakingen breken dan ze normaal al doen, ook al worden die stakingen geleid door hen sympathieke vakbonden. En hebben ze eenmaal zo'n ministerszetel te pakken, dan zijn ze, net als elke andere kapitalistische machthebber, tot elke misdaad in staat om de orde – waar ze in wezen een bestanddeel van zijn – met alle mogelijke middelen te verdedigen. Toen bijvoorbeeld op 1 mei 1945 de Algerijnse nationalisten voor het eerst met hun eigen vlag demonstreerden en dit incidenten en een massaslachting onder de Algerijnen tot gevolg had, toen schreef de Franse bolsjewiek Leon Faix: "De aanstokers van deze troebelen moeten meedogenloos worden gestraft." Hij werd op zijn wenken bediend, want 40.000 Algerijnen werden gedood door de bommen van een luchtmacht, die onder leiding stond van de bolsjewiek [Charles Tillon](#).

Ja, dat zijn van die zaken waar de partij-idealisten maar al te vaak aan voorbij gaan. Maar wat alle partij- en andere idealisten doen is wel bij strijdbare arbeiders de voortreffelijkheid van juist hún partij of ideaal aan te prijzen. En juist daarmee berokkenen ze allemaal schade aan de arbeidersstrijd. Immers, de strijd van de arbeiders wordt niet gevoerd door sociaaldemocraten, bolsjewieken, anarchisten, katholieken, protestanten of wat voor idealisten ook. De arbeidersstrijd wordt gevoerd door **arbeiders**. Dat is het enige wat ze gemeen hebben, het **arbeider-zijn**. En de arbeidersklasse bestaat nu eenmaal uit individuen van verschillende kleur en schakering. Hun positie dwingt de arbeiders tot de strijd. Niet omdat ze zo graag willen maar uit bittere noodzaak strijden zij. Die noodzaak is voor de katholieke of protestantse arbeider even groot als voor de bolsjewistische, sociaaldemocratische of anarchistische arbeider. Bij zo'n in actie zijnde massa dan ook aan

te komen met bolsjewistische, anarchistische of wat voor leuzen dan ook, is verdeeldheid zaaien tussen strijdende arbeiders. Voor hen is het volgen van mooie leuzen alleen maar verderfelijk. Het verbreekt hun eenheid. Belangrijk voor strijdende arbeiders is, dat ze de eenheid bewaren en dat ze hun strijd niet laten vertroebelen door allerlei mooie leuzen, ook al zijn ze nog zo hoog gestemd. Daar alleen is de eigen strijd van de arbeiders mee gediend.

Wanneer wij het in de vorige hoofdstukken hebben gehad over de 'oude arbeidersbeweging', dan houdt dat vanzelfsprekend in, dat er volgens ons ook een nieuwe arbeidersbeweging is, wat natuurlijk door de door ons besproken sociaaldemocratie, maar ook door de hiervoor aangehaalde partijen en groeperingen, wordt ontkend. Hun idealistische opvattingen – die in de loop der jaren geen wezenlijke verandering hebben ondergaan – beletten hen de werkelijkheid te zien zoals ze is. Wie echter ogen heeft om te zien en oren om te horen, zal tot de erkenning moeten komen, dat met het veranderen van het kapitalisme ook de strijd van de arbeiders is veranderd. Was in de periode van het bewoonbaar maken van het kapitalisme voor de arbeiders een eigen optreden van de arbeiders onmogelijk – ten eerste omdat er van een eigen economische macht van het proletariaat eigenlijk nog geen sprake was en ten tweede omdat de strijd voor sociale hervormingen inderdaad een strijd was, die het beste door de partij kon worden gevoerd op het parlementaire vlak – in de tegenwoordige tijd ligt dat volkomen anders. De werkelijkheid laat ons zien, dat vakbewegingen en partijen vijandig staan tegenover de arbeidersstrijd. Vandaar dan ook, dat de strijd van de arbeiders niet alleen is gericht tegen de ondernemers, maar tevens tegen de vakbeweging, de partij en tegen de overheid (als vertegenwoordigster van het kapitaal). Zij zijn gedwongen de strijd zelf te voeren en daarbij maken de arbeiders zich niet druk over mooie idealen of principes, maar weegt voor hen alleen het directe belang, of liever gezegd: strijden zij voor doeleinden, die zij direct voor zich zien. Inderdaad, in die strijd spelen allerlei gevoelens een rol. Solidariteit, ethische overwegingen, onlustgevoelens en het gevoel onrechtvaardig te worden behandeld, hebben allemaal mede hun invloed op de gedragingen van de arbeiders. Die gedragingen brengen hen echter meteen in conflict met de maatschappelijke orde, tasten de macht van het kapitaal aan.

Wanneer in Londen de tankautochauffeurs in staking gaan en de overheid die tankauto's door militairen laat bemannen, dan is zonder meer duidelijk, dat hier het conflict tussen kapitaal en arbeid in alle scherpste aanwezig is. Hetzelfde hebben we meegemaakt met de staking van het gemeentepersoneel van Amsterdam in het voorjaar van 1955, toen de gemeentelijke overheid de trams en bussen door militairen liet bedienen en buiten Amsterdam de troepen gereed lagen. Volkomen terecht zei de advocaat van de gemeente Amsterdam, toen ontslagen stakers beroep hadden aangetekend bij het Scheidsgerecht, dat de overheid een dergelijke staking nooit kan toestaan, omdat het **'in wezen een begin van de revolutie is'**. Uit een dergelijke opmerking blijkt duidelijk, dat de bourgeoisie een veel fijnere neus heeft voor het wezenlijke van de zelfstandige arbeidersstrijd dan alle partijen en andere idealisten bij elkaar.

Bij elk stuk zelfstandige strijd zien de arbeiders zich vandaag de dag gedwongen hun eigen actiecomité te kiezen. Waar ze volkomen alleen staan, zijn ze gedwongen het zelf te doen. En ze **doen het zelf**. Hier met meer, daar met minder succes; hier weten ze hun actie vrijwel zuiver te houden, daar sluipen toch weer partjelementen binnen. Maar het proces zet zich door. Hier in Nederland, in de Verenigde Staten, Engeland, ja in de gehele kapitalistische, geïndustrialiseerde wereld. Vakbondsleiders, professoren en sociologen zien zich genoodzaakt zich bezig te houden met het probleem van de 'wilde' stakingen. Waarom? Omdat ze die stakingen zo belangrijk vinden? Of is het wellicht omdat ze die stakingen zien als een bedreiging van de bestaande maatschappelijke orde? Het laatste is aan geen twijfel onderhevig. Wie ziet, hoe bij een betrekkelijk kleine staking van de buschauffeurs van het streekvervoer in Nederland in het begin van 1960, de overheid zo in paniek raakte, dat ze zich bereid verklaarde met de stakende chauffeurs te gaan praten, die moet kunnen begrijpen, dat zij zich bedreigd voelde. En hoe vaak is het niet voorgekomen, dat een al vastgesteld loonbeleid werd doorkruist door 'wilde' stakingen en moest worden herzien.

Zo waren hier in Nederland in de herfst van 1963 de overheid, de ondernemers en de vakbonden reeds overeengekomen, dat over het jaar 1964 de lonen slechts enkele procenten mochten worden verhoogd. Er sloeg echter een dusdani-

ge golf van 'wilde' acties over het land, dat men genoodzaakt was de reeds vastgestelde verhoging los te laten. En in januari 1964 kwam de zogenaamde loonexplosie waarbij loonsverhogingen van 10 tot 13 procent werden toegekend. Wie zou nog durven ontkennen, dat de arbeiders met hun acties voor meer loon en betere arbeidsvoorwaarden de macht van het kapitaal aantasten? Maar dat niet alleen: dit voorbeeld van de loonexplosie rekent ook af met het nog steeds door de vakbonden verspreide sprookje, dat het de vakbonden zijn, die voor de arbeiders de verbeteringen uit het vuur slepen en dat de ongeorganiseerden profiteren van de geldelijke offers die de georganiseerden zich getroosten. In het hierboven aangehaalde geval (en in zovele andere gevallen) zijn het de stakingen – tegen de wil van de vakbonden gevoerd – die belangrijke verbeteringen voor de arbeiders teweeg brengen. Het zijn de **on**georganiseerden, die samen met de georganiseerden – waarbij het georganiseerd zijn geen enkele rol speelt, omdat ook de georganiseerden dan handelen in strijd met hun vakbonden – actie voeren en daarbij stevast de vakbonden tegenover zich vinden als de felste bestrijders van hun actie, als stakingsbrekers en als ronselaars van onderkruipers. Daarvoor krijgen ze dan de lof van ondernemers en overheid, want zij allen, de overheid, de vakbonden en de ondernemers, zijn als de dood voor de zelfstandige strijd van de arbeiders. Acties die zij zien als een bedreiging van de maatschappelijke orde en die ook werkelijk een bedreiging zijn.

Het is zonder meer een idealistisch sprookje, dat de arbeidersklasse pas dan het kapitalisme zou kunnen vernietigen, wanneer zij zich bewust zou zijn dat ze voor het socialisme zou moeten strijden. Dat weerleggen de feiten, want niets is minder waar dan dat de meest idealistische arbeiders de beste strijders zouden zijn. De werkelijkheid laat juist dat de arbeiders vaak handelen in strijd met hun ideologische opvattingen. Zo waren het in juni 1953 in Oost-Berlijn stalinistisch georiënteerde bouwvakkers, die als eersten van de steigers klommen en daarmee het sein gaven tot de opstand in Oost-Duitsland. Op dat moment was het geenszins hun opzet om de regering-[Ulbricht](#) weg te vagen. Dat kwam bij hen als bolsjewistische geïndoctrineerde arbeiders niet eens op. Maar de steeds weer verhoogde normen, hetgeen steeds weer een loonsverlaging betekende, deed hen de strijd aanbinden.

En pas bij een verbreding en verdieping van de strijd klonk de kreet: "*Weg met de Siberische geitensik, weg met Ulbricht!*" Ook in Hongarije in oktober/november 1956 werden bolsjewistische arbeiders door Russische tanks vermorzeld, omdat ze in opstand kwamen tegen hun directe en indirecte uitbuiting en hoopten op een beetje meer vrijheid na de destalinisatie in Rusland.

Deze voorbeelden – die nog met vele andere aan te vullen zijn – laten duidelijk zien, dat alleen de positie die de arbeiders innemen hen tot strijders maakt en **niet** het idealisme. De nieuwe arbeidersbeweging, de eigen strijd van de arbeiders, is in de plaats gekomen van de partij- en vakbewegingsstrijd. Dit proces is door niets te stuiten. En in die eigen strijd vinden de arbeiders de vakbeweging en de partij (eens noodzakelijke instrumenten om het kapitalisme voor de arbeiders bewoonbaar te maken) tegenover zich. Maar niet alleen vakbeweging en partij, maar iedere organisatie, groepering of individu, die de strijd van de arbeiders probeert te infecteren met politieke of idealistische leuzen, is een rem op de eigen zelfstandige strijd van de arbeiders; is een hindernis op de weg naar de vernietiging van het kapitalisme.

9. Zie: *Recht voor Allen* van 19 oktober 1963, nummer 543.

We gaan hier maar voorbij aan het feit, dat de arbeider geen meerwaarde wordt ontstolen, maar dat hij voor zijn arbeidskracht datgene krijgt wat ze waard is.

Nabeschouwing

Het standpunt, dat in de voorafgaande vier hoofdstukken van deze brochure ten opzichte van de sociaaldemocratie, ja ten opzichte van de gehele oude arbeidersbeweging wordt ingenomen, wordt door ons, die het maandblad *Daad en Gedachte* uitgeven, reeds sedert tientallen jaren verkondigd. Dat wij bij het verkondigen van deze opvattingen op veel weerstand stuiten is begrijpelijk. Hoeveel – vooral oudere – arbeiders hebben niet met een hart vol hoop en verwachting achter de vaandels van de sociaaldemocratie gemarcheerd? Het was hun enige hoop in een overigens grauw en ellendig bestaan. En dan komen wij zo maar even vertellen, dat die sociaaldemocratie in wezen altijd heeft behoord tot de vijanden van de arbeidersklasse. Het is maar geen kleinigheid.

Begrijpelijk dus, dat wij allerlei tegenwerpingen te horen krijgen. Hoe teleurgesteld men ook in de partij mag zijn, aannemen dat die partij reeds van de aanvang af een deel van de burgerlijke, de kapitalistische maatschappij was en dus **nooit** 'socialistisch' kon zijn, is moeilijk.

Nu menen wij in de voorgaande hoofdstukken duidelijk te hebben aangetoond dat die sociaaldemocratie inderdaad tot de burgerlijke orde behoort, ook in de beginperiode van haar bestaan. Wij hebben met vele voorbeelden laten zien, dat zij op kritieke momenten (kritiek voor de bestaande orde dan) altijd de zijde van de bourgeoisie koos en zich stelde tegenover de arbeidersklasse. Voorbeelden, die het tegendeel laten zien – dus dat de sociaaldemocratie de zijde koos van de arbeiders en zich stelde tegenover de bourgeoisie – zijn er volgens ons niet te vinden. Niemand is er tot nu toe in geslaagd ons dergelijke voorbeelden te noemen.

Daarvan heeft men de consequentie te aanvaarden. In het gewone dagelijkse leven zal niemand het in zijn hoofd halen iemand te beoordelen naar hetgeen hij

over zichzelf beweert. We beoordelen anderen naar hun daden, naar hun handelingen. Welnu, hetzelfde doen wij met de sociaaldemocratie, met de oude arbeidersbeweging. En haar handelingen bestempelen haar als een organisatie, een beweging, die wezenlijk deel uitmaakt van de bestaande maatschappelijke orde, de kapitalistische maatschappij.

Maar, horen wij als tegenwerping, hoe verklaren jullie dan het feit, dat de sociaaldemocratie in de beginperiode van haar bestaan zoveel literatuur van Marx heeft verspreid? Dat komt, antwoorden wij, omdat de sociaaldemocraten noch het wezen van het marxisme, noch het wezen van hun eigen organisatie doorgrondden. Zij waren natuurlijk geen bedriegers, die de arbeiders maar wat voorspiegelden om een vuil spelletje te kunnen spelen. Neen, zij meenden inderdaad dat zij socialisten waren. Begaan met het lot van de arbeiders wensten zij te strijden voor een andere, betere maatschappij, wensten zij het '*socialisme*'. Maar onder socialisme verstonden zij wel heel iets anders dan bijvoorbeeld Marx. Volgens Marx – en wij onderschrijven dat – is er pas sprake van een socialistische maatschappij wanneer de **arbeiders** het productieapparaat beheersen en de productie regelen. Pas wanneer de scheiding tussen arbeiders en productiemiddelen is opgeheven, kan er sprake zijn van een gemeenschap van vrije en gelijke producenten. Wilden de sociaaldemocraten ook dat de arbeidersklasse, dat de producenten het productieapparaat beheersen en de productie regelen? Geenszins. Zij wilden het productieapparaat doen overgaan in handen van de staat. Dat het voor een arbeider echter niets uitmaakt of hij zijn arbeidskracht aan de staat of aan een particuliere ondernemer verkoopt, daarover hebben wij het al gehad. Het was dus zo, dat de sociaaldemocratie **meende** socialistisch te zijn. In feite was zij echter **staatskapitalistisch**.

Wanneer wij nu verkondigen, dat de sociaaldemocratie altijd heeft samengewerkt met de bourgeoisie, wordt ons vaak voorgehouden dat het toch wel erg belangrijk was, dat er in samenwerking met het meest vooruitstrevende deel van de bourgeoisie werd gestreden ook tegen reactionaire en feodale machten. Daar zijn we het natuurlijk volkomen mee eens. Natuurlijk was dat belangrijk, óók voor de arbeidersklasse. Het was heel juist dat er in die periode werd gestreden voor het woonbaar maken van het kapitalisme. Waar wij bezwaar tegen maken is, dat die

strijd werd en nog wordt voorgesteld als een **socialistische** strijd. Daar en daar alleen gaat het om. Wij leggen geen morele maatstaven aan, maar wel willen we graag de werkelijkheid niet uit het oog verliezen. En de werkelijkheid heeft ons laten zien, dat die parlementaire strijd voor het bewoonbaar maken van het kapitalisme bijzonder belangrijk was, maar dat daarmee ook en vooral het kapitalisme omhoog werd gestuwd en dat er geen sprake van was, dat daarbij de macht van het proletariaat aan bod kon komen.

Wij staan op het standpunt, dat geen enkele partij het socialisme kan brengen; dat het socialisme slechts de uitkomst kan zijn van de dagelijkse strijd van de arbeiders. Een partij, onverschillig welke, streeft niet naar **arbeidersmacht** maar naar **partijmacht**, hetgeen hoogstens als resultaat kan hebben het **staatskapitalisme**.

De mythe, dat de oude georganiseerde arbeidersbeweging, de partijen en de vakbonden, in de aanvang alleen en uitsluitend voor de belangen van de arbeidersklasse heeft gestreden, moet worden doorbroken. De gehele burgerlijke wereld, waartoe alle partij- en andere idealisten behoren, tracht altijd opnieuw de arbeiders in die mythe te doen geloven. En juist het geloof aan die mythe maakt het onmogelijk de arbeidersstrijd van vandaag te begrijpen, het werkelijke karakter daarvan te doorgronden. Daarom is de strijd tegen die mythe noodzakelijk. Dit geschrift is daartoe een poging.